

10 punkter

för en bättre sexualundervisning i skolan

RFSU är en partipolitiskt och religiöst obunden ideell organisation, som verkar för att sprida en fördomsfri och öppen syn på sex- och samlevnadsfrågor. RFSU utgår från övertygelsen om samlevnadens och sexuallivets centrala roll för individ och samhälle.

Grafisk form: Meta Dehlin
Tryck: Sib-Tryck, september 2004

PUNKTER FÖR EN BÄTTRE SEXUALUNDERVISNING I SKOLAN

Skolans sex- och samlevnadsundervisning är emellanåt föremål för debatt. Så bör det vara. Debatterna uppstår ofta i samband med yttre händelser utanför skolan. Inte sällan handlar diskussionerna och debatterna om skolans tillkortakommanden. Också RFSU anser att skolan ibland brister i sitt arbete. Sex- och samlevnadsundervisningen behöver alltid förbättras i så måtto att den alltid måste vara under utveckling. Men för att det ska ske måste skolan också få möjligheter till det. Ofta stirrar man sig blind på den enskilda skolan, eller lärarna, och glömmer de övergripande faktorerna, som är nödvändiga förutsättningar för den enskilda skolans arbete.

RFSU anser att skolan är av central betydelse för att ge barn och ungdomar kunskap och för att bearbeta värderingar. Det finns ingen annan instans som kan ersätta skolans roll. RFSU vill att samhället mer koncentrerar sig på hur man på ett konstruktivt sätt kan ge skolan och dess personal stöd och förutsättningar för en meningsfull sexualundervisning i skolan.

Sverige har ett gott rykte internationellt och ses av många länder och organisationer som ett föredöme beträffande skolans sex- och samlevnadsundervis-

ning och hur vi bemöter unga människor i dessa frågor. Det borde sporra Sverige att fortsätta ligga i fronten. Det kan inte göras utan fortsatt metodutveckling och stöd på ett strukturellt plan.

RFSU har därför gjort ett tiopunktsprogram för en bättre sexualundervisning i skolan.

PUNKT 1: Bättre undervisning på lärarutbildningarna

Sex- och samlevnadsundervisningen har varit obligatorisk i den svenska skolan sedan 1955. Ännu ingår inte kunskapsområdet sex och samlevnad som obligatorium i de pedagogiska utbildningarna.

Lärarutbildningen skulle kunna ge studenterna de nödvändiga grundförutsättningarna för att de senare i sin yrkesverksamhet ska kunna utveckla sitt arbete med sex- och samlevnadsfrågorna.

Dels behöver undervisningen på lärarutbildningarna inom ramen för det allmänna utbildningsom-

rådet ge en generell kunskap, som exempelvis tar upp barns och ungdomars psykosexuella utveckling, ungdomssexualitet och vissa grundläggande metoder. Dels bör lärarutbildningarna i specialiseringen erbjuda tillvalskurser som kan fördjupa kunskaperna. Dessa kurser kan exempelvis vara genuskurser med olika inriktning, sexualteori, fördjupade metodkurser eller folkhälsovetenskapliga perspektiv. På så sätt kommer de enskilda skolorna att på sikt ha en kår av lärare som kunskapsmässigt kompletterar varann.

Sexualitet och samlevnad har en privat dimension som gör att vissa lärare kan uppleva att det är svårt att undervisa i ämnet. Det är därför väsentligt att lärare får en god grund att bygga vidare på. Ämnet kräver att man är förberedd. Liksom att det måste börja ses som ett ämne likvärdigt med andra.

Därför måste undervisningen på lärarutbildningarna och i andra pedagogiska utbildningar förbättras samt bli obligatorisk.

PUNKT 2: Inrätta regionala resurs- och kunskapscentra för sexualitet och samlevnad

För att främja kompetensutveckling i skolorna måste det finnas tillgång till fortbildning, metodutveckling, handledning och materialstöd. Lärarutbildningarna kan endast ge en grund för pedagogerna att stå på, som sedan måste byggas på under yrkeslivet.

Därför behöver regionala resurscentra inrättas som stöd för lärare och andra yrkesverksamma.

De tidigare länskolnämnderna bistod förr skolorna i olika frågor. De var betydelsefulla för ämnesövergripande kunskapsområden som t ex ANT och sex och samlevnad. När hiv/aids drabbade världen på 1980-talet var länskolnämnderna viktiga för att snabbt erbjuda fortbildningar för skolpersonal, ibland i samarbete med andra. Något sådant regionalt ansvar för lärarnas fortbildning finns inte hos någon instans i dag.

Enskilda kommuner har sällan någon fortbildningsverksamhet, än mindre enskilda skolor, i sex- och samlevnadsfrågor. Underlaget är för litet. Av det skälet behövs just regionala verksamheter. För att främja kompetensutveckling behövs även kontinuitet och stadga. Fortbildningsinsatser kan inte styras av tillfälliga händelser eller massmedial uppmärksamhet. Det riskerar att leda till engångsinsatser vars långsiktiga värde kan ifrågasättas.

Göteborgs kommun och Stockholms län är exempel på regioner som har utvecklat olika typer av resurs- och kunskapscentra. Där har man kunnat se att skolornas sex- och samlevnadsundervisning har påverkats positivt av de insatser som gjorts.

Regionala resurs- och kunskapscentra är betydelsefulla för att utveckla sexualundervisningen och -upplysningen, att följa den forskning som bedrivs både internationellt och nationellt, och för att knyta ihop teori och praktik.

PUNKT 3: Stimulera forskning om metoder

Vi behöver bättre kunskap om vilka metoder som används och hur, och vad de har för inflytande på elevers tänkande om sexualitet och samlevnad. Forskning om sexualundervisningens innehåll, utveckling och budskap behövs. Exempel på frågeställningar som behöver undersökas är vad som fungerar för vem, vilka budskap undervisningen ger, hur eleverna uppfattar undervisningen, och vilka resultat den ger.

Den internationella forskning som bedrivits har i första hand varit relaterad till hiv/aids och upplysningsprogram i samband med hiv/aids. Den svenska sexualundervisningens utformning, historik och mål skiljer sig från de flesta av dessa upplysningsprogram. Många upplysningsprogram i exempelvis USA har som mål att förebygga hiv/aids, könssjukdomar eller oönskade graviditeter, vilket gör att deras mål ofta är tydliga beteendemål, t ex ökad kondom användning eller, oftare, att senarelägga samlagsdebut. Målen för den svenska sexualundervisningen är inte endast beteendeorikta i denna praktiska betydelse. Vi har även mål som ökad jämlikhet och jämställdhet och att motverka diskriminering mot exempelvis homo-, bi- och transpersoner. Därför behöver vi en inhemsk forskning på området.

PUNKT 4: Regelbundet sammanfatta forskning

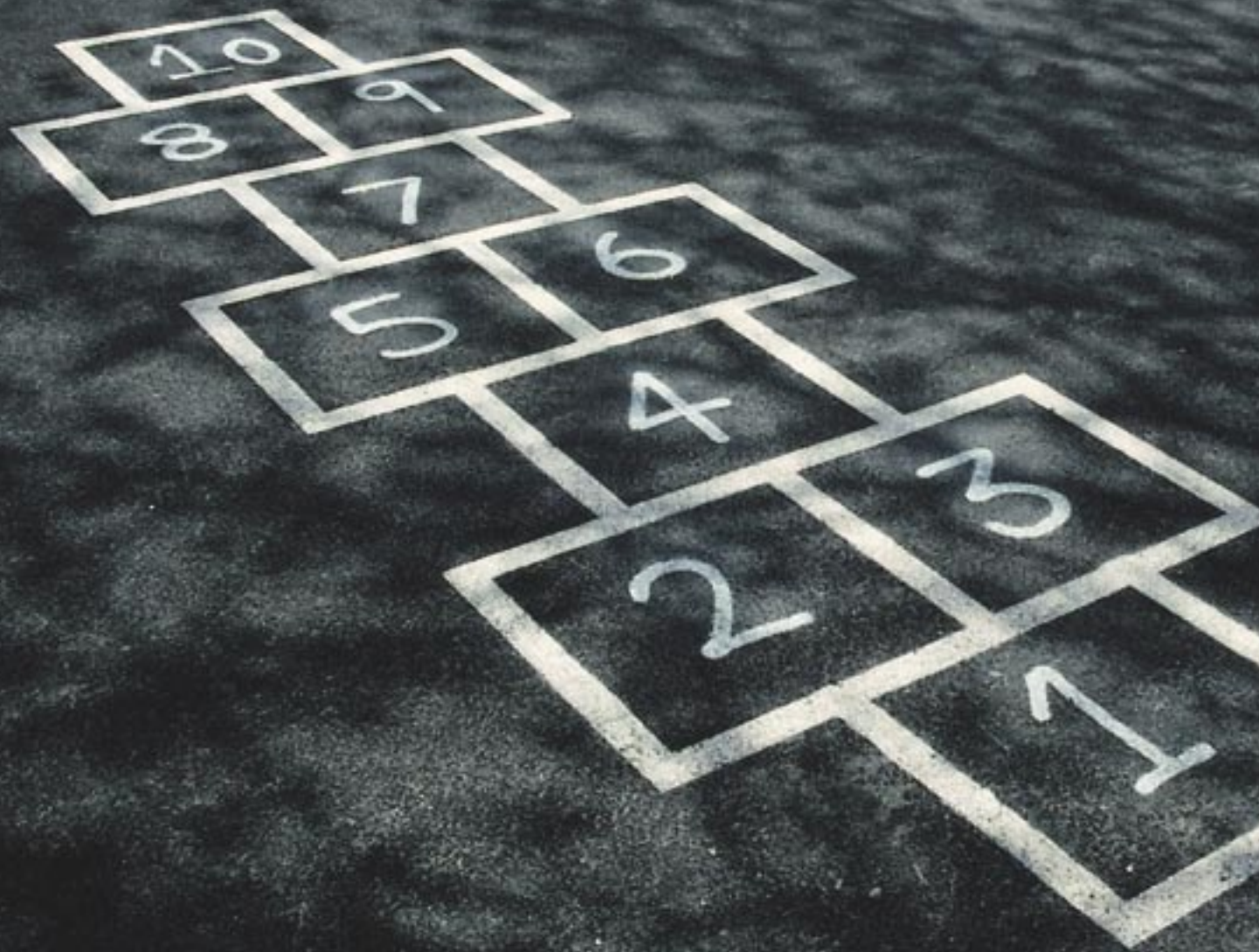
Den forskning som bedrivs på området barns och ungdomars sexualitet respektive sexualupplysning når inte i tillräcklig utsträckning ut till dem som arbetar praktiskt med barn och ungdomar. Det är av avgörande betydelse för kvaliteten på undervisningen att den är förankrad i de kunskaper som finns om barns/ungas sexualitet och om hur undervisning och upplysning kan bedrivas.

Därför måste den nationella och internationella forskning som görs regelbundet sammanfattas av exempelvis Statens folkhälsoinstitut, och med hjälp av organisationer och myndigheter föras ut till skolan.

PUNKT 5: Nationell/nordisk konferens vartannat år

Vart annat år bör en nationell eller nordisk kunskapskonferens hållas om sexualupplysning och sex- och samlevnadsundervisning samt om barns och ungas sexualitet.

Tonvikten bör ligga på just skolan, fritidsverksamheten och liknande verksamheter för barn och ungdomar men också ge kunskap om ny forskning om barns och ungas sexualitet. En nationell eller nordisk konferens bör blanda teori och praktik, och spegla såväl nationell som internationell forskning, liksom visa det praktiska/metodiska arbete som ge-

nomförs i olika verksamheter.

Det är viktigt med återkommande insatser för att vidmakthålla och utveckla kunskap. En nationell eller nordisk konferens främjar även likvärdigheten i kunskap. Det skulle stimulera diskussionen om, och utvecklingen av, sexualundervisningen i skolan och fritidsverksamheten samt sexualupplysningen i vidare bemärkelse. Det skulle också kunna stimulera forskning inom området.

PUNKT 6: Sexualvaneundersökningar

Återkommande representativa undersökningar om unga människors sexualvanor och tankar om sexualitet behöver göras, för att upplysning och undervisning till barn och ungdomar ska kunna utformas på ett adekvat vis.

Sexualvaneundersökningar är även till nytta i det generella hälsofrämjande och förebyggande arbetet beträffande sexuell hälsa och sexuell välbefinnande. De sexualvaneundersökningar om unga som har gjorts har för det mesta varit begränsade till ett geografiskt område, till en grupp kliniskt sökande eller haft andra begränsningar. Undersökningarna är ofta olika utformade vilket medför att det är svårt att göra jämförelser över tid.

Därför måste de kompletteras med en bred representativ undersökning som sker återkommande.

PUNKT 7: Undersökningar av skolans sex- och samlevnadsundervisning

Skolans sex- och samlevnadsundervisning behöver följas upp, utvärderas och granskas återkommande, både kvantitativt och kvalitativt. På så sätt kan undervisningen utvecklas och förändras i takt med de behov och önskemål elever och skolpersonal har. Endast en gång sedan sex- och samlevnadsundervisning infördes i den svenska skolan 1955 har den undersökts kvantitativt (av Statens folkhälsoinstitut 1995-96 i årskurserna 4-9), och en gång kvalitativt (av Skolverket 1999). Andra mindre undersökningar har gjorts, men behovet av systematiska undersökningar är tydligt.

Struktur, organisation, mål, innehåll, metoder och kompetensutveckling bör regelbundet studeras, liksom det tänkande som ligger som grund för undervisningen och de budskap undervisningen har eller ger. Det är viktigt att även undersöka elevers och skolpersonals uppfattning om sex- och samlevnadsundervisningen och hur den kan utvecklas, vilka förutsättningar lärarna/skolpersonalen har och vad de eventuellt behöver för att kunna göra ett tillfredsställande arbete.

Vissa undersökningar kan koncentrera sig på delar av undervisningen, andra kan ta ett helhetsgrepp. RFSU anser att det övergripande syftet med uppföljningar, utvärderingar och granskningen är att de ska underlätta skolornas arbete med sex- och samlevnadsfrågorna.

PUNKT 8: Stödja och främja metodutveckling

Enskilda skolor, stadsdelar och kommuner bör stödjas att genomföra större eller mindre metodutvecklingsprojekt om skolans sex och samlevnad, gärna i samarbete med eller på initiativ av regionala resurscentra (se punkt 2). Utgångspunkten bör vara att det är projekt som är möjliga att integrera i den ordinarie verksamheten och som är möjliga för andra skolor att använda. Tillsammans med punkt 3, Stimulera forskning om metoder och skolans sexualundervisning, kan det bidra till en stark utveckling av undervisningen.

För att stödja metodutvecklingen är det också viktigt med ett bättre erfarenhetsutbyte skolor och kommuner emellan. Man brukar sällan känna till vad som görs på andra skolor i kommunen. Det är heller inte ovanligt att man inte ens vet vad andra lärare på den egna skolan gör. Här finns en stor utvecklingspotential. Återkommande nationella konferenser, liksom regionala resurscentra skulle härvidlag kunna spela en viktig roll, se punkt 5.

PUNKT 9: Utveckla jämställdhets- och genusperspektivet

Metoder för hur jämställdhetsperspektivet liksom frågor om genus kan integreras i all undervisning

men med särskild tonvikt på sexualitet och samlevnad behöver utvecklas.

Jämställdhetsfrågorna rör kvinnors och mäns lika villkor och möjligheter i skolan, på arbetsplatsen eller fritiden, och i hemmet. Genusfrågorna handlar om de sociala sammanhang som påverkar oss i hur vi uppfattar att vi bör vara som män respektive kvinnor och hur vi förväntas uppträda på grund av vårt biologiska kön. För både män och kvinnor (och pojkar och flickor), oavsett sexuell läggning, begränsar det våra möjligheter på vissa områden, medan det på andra ger oss fördelar. Vi har alla föreställningar om manligt och kvinnligt, om heterosexualitet och homosexualitet, och därtill hörande normer. Det rådande genussystemet drabbar flickor mer än pojkar, homosexuella mer än heterosexuella, arbetarflickor mer än medelklassflickor, invandrare mer än svenskar.

Jämställdhet och genus måste bearbetas i skolan och metoder för detta behöver utvecklas. Utgångspunkten för detta arbete är att ringa in innehåll och metoder som verkar frigörande för både pojkar och flickor.

PUNKT 10: Tydligare läroplaner och kursplaner

Skrivningarna i skolans viktigaste styrdokument – läroplanerna och kursplanerna – om sexualitet och samlevnad måste bli tydligare. Det måste framgå tydligare att det är ett ämnesövergripande

kunskapsområde. I kursplanerna är styckena om och målen med sex- och samlevnadsundervisningen vagt formulerade, förutom i biologiämnet. Det medför bland annat att undervisningen fortfarande har en slagsida åt biologiska aspekter på sexualitet. Biologin är självklar och viktig i sex- och samlevnadsundervisning, men vare sig mer eller mindre viktig än andra aspekter, såsom exempelvis historiska och sociala aspekter.

**Vill du bli medlem i RFSU?
Maila medlem@rfsu.se.**

RFSU

Riksförbundet för sexuell upplysning
Box 12128 • 102 24 Stockholm
www.rfsu.se • info@rfsu.se

